

Izvajalec: **LJUDSKA UNIVERZA JESENICE**

Projekt: Center vseživljenjskega učenja Gorenjska

Točka vseživljenjskega učenja:

Dom Dr. Janka Benedika Radovljica

Šercerjeva ulica 35

4240 Radovljica

Gradivo za predavanje:

VALENTIN VODNIK

TVŽU Dom dr.
Janka Benedika Radovljica

VALENTIN VODNIK

PRVI POMEMBNEJŠI SLOVENSKI PESNIK

* 3. februar 1758, Zgornja Šiška pri Ljubljani, † 8. januar 1819, Ljubljana.

Valentin Vodnik je bil slovenski duhovnik, frančiškan, pesnik, učitelj, jezikoslovec, prevajalec, časnikar, arheolog, numizmatik, astronom .

ŽIVLJENJE

Rojen je bil 3. februarja 1758 v kmečko-obrtniški družini kot prvi od desetih otrok Jožefa Vodnika in Jere Pancè. Rojstna hiša, ki je po Vodniku dobila ime Vodnikova domačija še danes stoji Na jami v Šiški, tedaj predmestju Ljubljane.

Osnovno šolo je opravljal v Ljubljani, izobraževal se je tudi pri stricu v novomeškem frančiškanskem samostanu. Po gimnaziji (1769-1775) se je v nekaterih frančiškanskih samostanih pripravljaj za duhovniški poklic.

Posvečen je bil leta 1782 na otoku Krku. Leta 1784 je zapustil meniški stan in opravljal duhovniški poklic. Kot duhovnik je deloval v Ljubljani, na Bledu, v Sori, Ribnici in od leta 1793 na Koprivniku nad Bohinjem, kjer je prišel v stik z Žigo Zoisom, ki mu je pozneje pomagal do premestitve k Šentjakobu v Ljubljani, kjer je leta 1797 postal profesor na gimnaziji.

V času Ilirskih provinc (1809 – 1813) se je navduševal nad Francozi in njihovim priznavanjem naravnim pravic narodov. V novi oblasti je videl možnost, da bo slovenski jezik veljaven v šolstvu.

Iz te naklonjenosti predvsem francoskim reformam v šolstvu je leta 1809 nastala pesem »Ilirija oživljena«, v kateri Vodnik časti Napoleona kot znanilca svobode.

Dosegel je uvedbo slovenščine kot učnega jezika v začetne in srednje šole na Kranjskem. Postal je celo ravnatelj in šolski nadzornik.

Napisal je več učbenikov za osnovne šole in nižje gimnazije. Te so prišle ob pomanjkanju učnih knjig še kako prav, pomagale pa so vsaj k delni uresničitvi zamisli o pouku v slovenskem jeziku.

Po vrnitvi Avstrijcev se je Vodnikov položaj poslabšal, Avstrijci so mu sodelovanje s Francozi zamerili, in ga kot »politično sumljivega« predčasno upokojili. Umrl je v Ljubljani 8. januarja leta 1819 za možgansko kapjo, povsem izrinjen iz javnega življenja. Ker ni napravil oporoke, se je veliko njegovih del porazgubilo na dražbah.

DELO

Pesništvo:

- Zbirka Pesme za pokušino (1806)
- Pesmi za brambovce
- Pesme
  - narodnoprebudne pesmi:
  - Dramilo
  - Zadovoljni Kranjec
  - osebnoizpovedne pesmi:
  - Stari pevec ne boj se peti
  - Moj spomenik

Časnikastvo:

- Lublanske novice (1797 - 1800)
- Velika pratika (1795 - 1797)
- Mala pratika (1798 - 1806)

Poučne knjige / priročniki:

- Kuharske bukve (1799)
- Babištvo (1818)

Šolske knjige:

- Abeceda za prve šole
- Pismenost in gramatika za prve šole (slovnica)
- Basni
- Sraka ima mlade
- Nemški in kranjski konj

Vodnika poznamo predvsem kot pesnika. Pesniti je začel pod Pohlino vplivom. Svoje prve pesmi je objavljaval v zborniku Marka Pohlina Pisanice, med katerimi je bolj znana Zadovolne Krajnc, razsvetljenska hvalnica preprostemu Slovencu.

V pesmih je najraje uporabljal obliko alpske poskočnice. Vodnikove preproste poskočnice so kmalu tudi uglasbili, tako da je še v času svojega življenja lahko slišal, kako se njegove pesmi prilagajajo raznim napevom. Te skladbice so se potem razširile po vsem slovenskem prostoru, posebno pa še na Kranjskem.

VČASIH SO SLAVILI VODNIKOV ROJSTNI DAN

Praznovanje 3. februarja, rojstnega dne Valentina Vodnika, ki so ga povezovali kar z bližnjo svečnico, je še pred stotimi leti v marsikaterem kraju na Slovenskem popestrilo kulturno dejavnost.

Narodna čitalnica v Ljubljani je februarja vsako leto pripravila »Vodnikovo besedo«. Leta 1872 so na ljubljanski "Vodnikovi besedi" prvič predstavili prizor "Na Koprivniku", ki ga je napisala Luiza Pesjakova.

VALENTIN VODNIK NA KOPRIVNIKU

Valentin Vodnik je prišel na Koprivnik leta 1793 in tam služboval tri leta. Na Koprivnik je prišel za farnega župnika, župnišča pa sploh ni bilo. Tudi cerkev je bila v zelo slabem stanju. Skupaj s farani se je takoj lotil gradnje župnišča in obnove cerkve. Domačini so ga imeli zelo radi, skrbel je tudi za njihovo splošno razgledanost.

Valentin Vodnik je prišel na Koprivnik leta 1793 in tam služboval tri leta. Na Koprivnik je prišel za farnega župnika, župnišča pa sploh ni bilo. Tudi cerkev je bila v zelo slabem stanju. Skupaj s farani se je takoj lotil gradnje župnišča in obnove cerkve. Domačini so ga imeli zelo radi, skrbel je tudi za njihovo splošno razgledanost.

Leta 1893 so na Koprivniku v bohinjskih hribih praznovali stoletnico župnije. Vodnika, ki je bil njen prvi dušni pastir, so se ob tej priložnosti domačini spomnili in mu na župnišču vzdali spominsko ploščo, ki so jo slovesno odkrili 27. avgusta tega leta.

Dvestoletnico župnije pa so obeležili tudi z odkritjem spomenika

Valentina Vodnika.

Valentin Vodnik se je v Bohinju seznanil z izobražencem baronom Žigo Zoisom, ki je imel tam svoje fužine. Vodniku je ponudil svojo letno lovsko hišo na Gorjušah za stanovanje. Začel ga je vzpodbujati k pisanju in izobraževanju ljudi ter ga vključil v krog razsvetlencev, v katerem so delovali tudi Anton T. Linhart, Blaž Kumardej, Jernej Kopitar in drugi.

Vodnik se je lotil pisanja in Velike pratike, ki je bila namenjena poučevanju kmetov, njegovih naukov so bili v veliki meri deležni prav na Koprivniku in v Gorjušah.

V BOHINJSKEM KONCU JE VODNIK VZLJUBIL NARAVO IN ZAČEL ZAHAJATI V GORE

Vodnikov dom

Vodnik se je med prvimi navezami povzpел na Triglav. Prespal je na Velem polju. 20. avgusta 1895 je minilo sto let, kar je bil Vodnik prvič na Triglavu. V spomin na ta dan so slovenski planinci stavbo, ki so jo zgradili na Velem polju imenovali Vodnikova koč, Jakob Aljaž in Jakob Matjan sta ob stoletnici njegovega vzpona dala med Malim in Velikim Triglavom vzdati spominsko tablo.

VODNIKOV RAZGLEDNIK – GOSPODOVEC

Vodnik je hodil skoraj vsak dan z brevirjem v roki na hrib, od koder je imel čudovit razgled po bohinjski dolini. Duhovniku so v tistih časih rekli gospod, zato so ta hrib dolgo časa imenovali Gospodovec, sedaj pa se imenuje Vodnikov razglednik. To je ena najlepših razgledniških točk pri nas.

Ob pogledu na ves bohinjski kot, verjetno z Gospodovca, je nastala Pesem za moje rojake, katero je Vodnik kasneje preimenoval v Dramilo.

DRAMILO

Kranjc! tvoja zemla je zdrava,
Za pridnje nje lega najprava,
Polje, vinograd,
Gora, morje,
Ruda, kupčija,
Tebe rede.

Za vuk si prebrisane glave,
Pa čedne nu terdne postave,
Iše te sreča,
Um ti je dan,
Najdel jo boš, ak
Nisi zaspan.

Glej, stvarnica vse ti ponudi,
Li jemat od nje ne zamudi,
Leniga čaka
Strgan rokal,
Palca beraška,
Prazni bokal.

VODNIKOVA DOMAČIJA - ETNOLOŠKI IN KULTURNI SPOMENIK

Hiša je sedaj približno taka, kot je bila v letu 1858, ko so na njeno pročelje vzdali pesniku Valentinu Vodniku spominsko ploščo. Leta 1979 je zgradbo odkupila Občina Ljubljana Šiška, ki jo je obnovila. Leta 2001 je bila domačija razglašena za kulturni spomenik lokalnega pomena.

SPOMENIK VALENTINU VODNIKU

Leta 1889 so na ljubljanski tržnici postavili spomenik Valentinu Vodniku, delo kiparja Alojza Gangla, ki je bil prvi spomenik kakšni pomembni osebnosti na Slovenskem.

POIMENOVANJA

Po njem se imenuje:

- Kulturno umetniško društvo Vodnikova domačija [4],
- Smučarsko društvo Valentin Vodnik,
- Vodnikov trg, Ljubljana; Vodnikov trg, Maribor; Vodnikov trg, Piran,
- Vodnikova cesta, Bohinjska Bistrica; Vodnikova cesta, Grosuplje; Vodnikova cesta, Ljubljana; Vodnikova cesta, Ribnica; Vodnikova cesta, Šoštanj; Vodnikova cesta, Velenje,
- Vodnikov razglednik,
- Vodnikov Vršac,
- Osnovna šola Valentina Vodnika,
- Vodnikov dom na Velem polju,
- Ulica Valentina Vodnika, Novi Sad, Srbija.

Ob 250-letnici rojstva Valentina Vodnika sta bila izdelana spominski zlatnik in srebrnik (2008)

**"Ne hčere ne sina
po meni ne bo,
dovolj je spomina:
me pesmi pojo,"**

je zapisal Valentin Vodnik v svoji pesmi "Moj spomenik".

Viri in literatura:

- http://www.kam.si/veliki_slovenci/valentin_vodnik_prvi_slovenski_pesnik.html
- <http://www.rtv slo.si/kultura/razglednice-preteklosti/vcasih-so-slavili-vodnikov-rojstni-dan/301610>
- http://sl.wikipedia.org/wiki/Valentin_Vodnik
- http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vodnikov_dom_na_Velem_polju.jpg
- <http://lit.ijs.si/vodnik.html>
- http://www.ukom.gov.si/si/projekti/arhiv_200_let_ilirskih_provinc/ilirske_province_1809_1813/novi_duhovni_tokovi_in_zacetki_narodnega_preporoda/valentin_vodnik/
- NEZNANI ZNANCI – Slovenski literarni ustvarjalci v očeh sorodnikov in poznavalcev, Ivan Sivec, Založba Karantanija, Ljubljana, 2009

Zbrala in pripravila:

Nada Trošt
september 2013